

STRES-YATKINLIK MODELİ

Hastalığın ortaya çıkışını tek yönlü açıdan ele alan açıklamalar yeterli değil...

- Stres (aile, yaşam olayları vb.) ise neden her strese maruz kalanda hastalık görülüyor?
- Kalıtım ise neden tek yumurta ikizlerinde bile hastalığın ortaya çıkışı açısından farklar var?

Stres-Yatkınlık Modeli

(Stress-Vulnerability Model)

Zubin ve Spring (1977)

Vulnerability—A New View of Schizophrenia

Joseph Zubin

Columbia University and New York State
Psychiatric Institute, Biometrics
Research Unit

Bonnie Spring

Harvard University and New York State
Psychiatric Institute, Biometrics
Research Unit

Although descriptive and etiological approaches to psychopathology have made notable advances, they seem to have reached a plateau. After reviewing the six approaches to etiology that now preempt the field—ecological, developmental, learning, genetic, internal environment, and neurophysiological models—a second-order model, vulnerability, is proposed as the common denominator, and methods for finding markers of vulnerability are suggested in the hope of revitalizing the field. It is assumed that exogenous and/or endogenous challengers elicit a crisis in all humans, but depending on the intensity of the elicited stress and the threshold for tolerating it, that is, one's vulnerability, the crisis will either be contained homeostatically or lead to an episode of disorder. Vulnerability and episode stand in a trait-state relation, and markers for each must be provided to distinguish between them.

- Kişinin kendi davranışları sonucunda ortaya çıkan olumsuz yaşam olayları
- Bireyin algılama/değerlendirme süreçlerinin etkileri

Biyolojik yatkınlık:

- Hem kalıtımsal (genetik) olarak aktarılan hem de sonradan kazanılan yapısal faktörlerin (doğum öncesi ya da doğum komplikasyonları-erken biyolojik faktörler) toplamıdır.
- Her iki kaynak da fetüsün beyin gelişimi üzerinde olumsuz etki gösterir.

STRES-YATKINLIK MODELİ

- Tüm insanlar, herhangi bir ruhsal bozukluğa karşı bir miktar yatkınlık faktörüne sahiptir.
- Ancak, bireylerin yatkın oldukları bozukluğu geliştirip geliştirmeyecekleri, ***premorbid risk faktörlerinin derecesi ile bireyin karşılaştığı stres miktarının etkileşimine*** göre değişir.

ÜÇÜNCÜ GÜÇ: KORUYUCU FAKTÖRLER

- **Koruyucu faktörler**, bireyin biyolojik yatkınlığını azaltan ve strese dayanıklılığını arttıran faktörlerdir. Örn., başa çıkma becerileri, sosyal destek vb.

RİSK FAKTÖRLERİ

KORUYUCU FAKTÖRLER

Zor mizaç Düşük benlik saygısı Olumsuz düşünme stili	ÇOCUK	Kolay mizaç Duygusal ve sosyal becerilerin yüksekliği İyimser başa çıkma becerisi
Ailede uyumsuzluk veya ayrılma Katı veya tutarsız disiplin Ebeveynlerdeki ruhsal bozukluklar	AİLE	Ailede uyum ve denge Destekleyici ebeveynlik Güçlü aile değerleri
Akran reddi Okulda başarısızlık Okulla zayıf ilişki	OKUL	Okulda olumlu atmosfer Okula aitlik hissi Okulla yüksek ilişki
Zor okul değişimleri Aile üyelerinden birinin ölümü Duygusal travma	YAŞAM OLAYLARI	Kritik zamanlarda destek sistemlerine ve yetişkinlere ulaşabilme
Ayrımcılık İzolasyon SED'in düşüklüğü Destek sistemlerinin azlığı	SOSYAL	Toplumsal ağlara katılım Destek sistemlerinin varlığı Ekonomik güvenlik Güçlü toplumsal kimlik

Genetik araştırmalarda üç temel yöntem kullanılır:

1. Popölasyon genetiği ve aile çalışmaları
 - a. Aile çalışmaları
 - b. İkiz çalışmaları
 - c. Evlat edinme çalışmaları
2. Sitogenetik çalıřmalar
3. Moleküler genetik çalıřmalar

Psikiyatrik bozukluklarda gen araştırmaları...

- Psikiyatrik bozukluklarda etiyolojiden sorumlu tek bir majör gen tespit edilememiřtir.
- Bu alanda yapılan moleküler genetik çalışmalarla şimdiye kadar elde edilen en iyi sonuç erken başlangıçlı Alzheimer tipi demansta elde edilmiştir.

- Psikiyatrik bozukluklarda, tek bir majör gen etkisinden ziyade ***orta etkili pek çok genin bir arada etkisinin*** söz konusu olduğu öne sürülmüştür.
- Üstelik çevresel etkenler de söz konusu olup ancak tüm bunlar belli bir eşiği aştığında hastalık ortaya çıkmaktadır.

- Dolayısıyla, kalıtım ile çevrenin ruhsal bozukluklar üzerindeki etkilerini belirlemek zordur.
- Ancak, teknolojik ilerlemelerle birlikte, genetik ve çevre etkileşimini bir arada ele alan çalışmaların giderek artmaktadır.

Ailenin ruhsal bozukluklardaki rolü üç kategoride sınıflandırılabilir:

1. Ailenin bozukluğu ortaya çıkarıcı rolü
2. Ailenin bozukluğu sürdürücü rolü
3. Ailenin terapötik rolü